

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

11 – 13 жовтня 2018 р.

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА

ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

м.Одеса

УДК: 338.43:316.502(477)

Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 11-13 жовтня 2018 р. Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2018. – 327 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Науковий редактор Каламан О.Б. – директор ННПЕіМ ім.Г.Е.Вейнштейна ОНАХТ

Редакційна колегія:

Агеева І.М. - к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. - д.е.н., доц., Купріна Н.М. - к.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. - д.е.н., проф., Павлов О.І. - д.е.н., проф., Рогатіна Л.П. - к.с.н., доц., Савенко І.І. - д.е.н., проф.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Одеської національної академії харчових технологій протоколом № 2 від 02.10.2018 р.

Матеріали додаються за оригіналами рукопису

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та сутність наданих матеріалів

- квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень;
- лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень за n періодів;
- інтегральний коефіцієнт структурних відмінностей К.Гатева;
- коефіцієнт Салаї.

З метою діагностики стану підприємства найбільш точними можна вважати коефіцієнти К.Гатева і Салаї. Чим ближче до 0, тим менше розходження між ознаками, чим ближче до 1, тим відчутніше відмінності між ознаками в структурі.

Крім цього рівень і наявність структурних зрушень можна визначити за шкалою оцінки заходів суттєвості відмінності структур. Наближення значення індексів К.Гатева і Салаї, ще не означає, що в досліджуваній структурі сталося необоротне зрушення.

Подальший аналіз співвідношення фінансових показників або коефіцієнтів з показниками рентабельності підприємства покаже, чи розв'язалася кризова ситуація кризою, тобто чи стався перехід на іншу стадію життєвого циклу, або підприємство залишилося на попередній стадії розвитку.

Література

1. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артёмова Т.І. та ін.; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. прогноз. Київ, 2011. – 696 с.
2. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / О.І. Амоша, С.С. Аптекарь, М.Г. Білопольський, С.І. Юрій та ін. – ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с.
3. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / А.П. Павлюк, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін.; за ред. Я.А. Жаліла. Київ: НІСД, 2012. – 104 с.
4. Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики: монографія / наук. ред. С. Л. Шульц. – ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2016. – 328 с.
5. Потравка Л. О. Сучасний стан структурних трансформацій сільського господарства України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Вип. 4. – 2015. – С. 118-121
6. Философский словарь / сост. С.Я. Подопрігора. – Изд. 2-е, стер. Ростов-на-Дону: Феникс, 2013. – 562 с.

РЕФОРМИ Л. КУЧМИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ ТА ПОБУДОВИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Неклюдов Є. С., аспірант кафедри новітньої історії України

Запорізький національний університет

Економічна система більшості держав поділяється на офіційну економіку (легальну) та неофіційну (тіньову). Ці «дві економіки» тісно між собою пов'язані за відмінністю співвідношення вказаних двох секторів: чим розвиненіша й економічно заможніша країна, тим нижчий рівень тіньового сектору їй притаманний.

Після розпаду СРСР в Україні відбулось руйнування старої адміністративно-командної системи, ринкові трансформації не могли не позначитись на стані економічної системи й багато в чому сприяли поглибленню негативних тенденцій започаткованих ще в радянський час, що призвело до небувалого зростання «тіньової економіки» в країні. Л. Кравчуку, попри всі його досягнення в державотворчому процесі та створення позитивного іміджу країни у світі, не вдалося стабілізувати ситуацію в економіці. Рівень життя населення знижувався, підприємства зупинялись, рівень інфляції досягнув катастрофічних розмірів, стрімко зростала злочинність.

Економічна ситуація в державі була достатньо складною, проте особливу загрозу економічній безпеці несли фінансова та грошова системи, які були в катастрофічному становищі, інфляція наприкінці 1993 року становила 10256%, курс карбованця щодо долара США девальвував у 8,3 рази [1, с. 15]. Усе це призвело до нарощування заборгованості по заробітній платні та соціальним платежам, закриття та банкрутства багатьох підприємств, зростання рівня безробіття (як зареєстрованого, так і прихованого), загальної соціальної напруги внаслідок суттєвого зниження рівня життя.

Відтак, економічна ситуація в країні в середині 1990-х років була складною, вимагала термінових та продуманих дій. Відразу після перемоги на президентських виборах 1994 року команда новообраного глави держави Л.Кучми розпочала свою роботу щодо напрацювання програми широких економічних реформ.

Лише через півмісяця після інавгурації Л. Кучма підписав два укази про вдосконалення системи виконавчої влади та державного управління. Ще через 2,5 місяця (11 жовтня 1994 року) він виступив у Верховній Раді з програмою «Шляхом радикальних економічних реформ». У листопаді цю програму було затверджено указом Президента України. Програма перетворень передбачала декілька концептуальних напрямків. Важливим завданням була інфраструктурна розбудова, що мала базуватись на ринкових засадах і повинна була завершити процес створення цілісної національної економіки. Основою стратегічного курсу реформ мала стати макроекономічна стабілізація, що поєднувала одночасну фінансову та грошову стабілізацію. Ці заходи повинні були сприяти створенню привабливого інвестиційного клімату та передумов для економічного зростання. У той же час необхідним кроком виходу із фінансової кризи повинна була стати цінова лібералізація. Не менш важливим напрямком трансформацій була передбачена політика прискорення приватизації. Третім блоком реформ стала земельна реформа, яка мала на меті демонтувати залишки старої радянської колгоспної системи, наділити громадян землею та перевести сільське господарство на ринкові рейки [2, с. 62].

Масштабність та ефективність започаткованих реформ можна простежити за секторами економіки країни. Усі нижче вказані напрямки повинні були знизити масштабність «тіньового сектору» та стабілізувати економіку в Україні. Так, за першу та другу каденції Л. Кучми вдалося вирішити такі невідкладні завдання:

– у грошово-банківській сфері. У жовтні 1994 р. був виданий указ про створення Державної комісії з проведення грошової реформи. У липні 1995 р.

було створено робочу групу з опрацювання нормативних документів щодо проведення реформи. Усю підготовку було завершено станом на вересень 1995 р. Але на прохання керівництва Нацбанку та уряду реформу знову було відкладено. І лише 25 серпня 1996 р. був підписаний Указ Президента «Про проведення грошової реформи», згідно з яким з 2 вересня 1996 р. запроваджувалася в обіг національна валюта – гривня. Незважаючи на затягування та запізнілість реформи, вона вважається чи не головним ключовим засобом подолання економічної кризи, стабілізації фінансової системи. Зрештою в 1996 р. інфляція становила лише 10%, що в 40 разів менше, ніж у 1994 р. і в тисячу разів менше, ніж у 1993 р. [3];

– у сфері приватизації. За президентства Л. Кучми були розроблені й затверджені чотири програми приватизації. Було приватизовано більш як 100 тис. підприємств. Частку приватного сектору економіки в 2004 р. було доведено до 70%. Узагалі період 1995 – 1999 рр. увійшов в історію як «етап масової приватизації». Він характеризувався використанням приватизаційних паперів для залучення широких мас населення до придбання акцій малих та великих підприємств державної форми власності. Основними об'єктами приватизаційних заходів були промислові підприємства, що виробляли продукцію в різноманітних галузях: машинобудування, хімічна промисловість, металургія, військова сфера, авіабудування [2, с. 62].

Слід зазначити, що результати приватизації є не наслідком помилок осіб, відповідальних за проведення реформ, а цілеспрямованою політикою, направленою на задоволення інтересів вузького кола осіб. Попри великі масштаби пільгової приватизації (до 75%), визначеної законами та постановами Верховної Ради, від приватизації було отримано близько 20 млрд. грн., або 3,4 млрд. дол. За наполяганням президента було вжито заходи для переходу від пільгової до грошової приватизації;

– у сфері підприємництва. Л. Кучмою було підписано більш як 30 указів із підтримки розвитку та дерегуляції малого бізнесу. Було запроваджено спрощену систему реєстрації, дозволів, ліцензування, оподаткування, обліку і звітності. Завдяки цьому за 1995 – 2004 рр. кількість малих підприємств, зайнятих у них працівників і частка обсягів реалізації продукції зросли втричі;

– у податковій сфері. За президентства Л. Кучми ставку ПДВ було знижено з 28 до 20%, податку на прибуток – з 35 до 25%, податку на доходи фізичних осіб – з 30 (середня ставка) до 13%. Було скасовано чорнобильський збір (12% від фонду оплати праці), обсяги податкових пільг відносно ВВП знижено у вісім разів. Було запроваджено спеціальний режим оподаткування малого бізнесу та сільськогосподарських товаровиробників;

– у промисловості. За 1995 – 2004 рр. президентом Л. Кучмою було видано низку указів, спрямованих на подолання кризи та забезпечення розвитку металургії, машинобудування та інших галузей промисловості. І якщо в 1994 р. спад у промисловості становив 27,3%, то завдяки вжитим заходам у 1999 р. уже спостерігався приріст у 4%. У 2000 – 2004 рр. середньорічний приріст промислового виробництва становив 12,5% [3];

– у сільському господарстві. За президентства Л. Кучми майже 7 млн. селян стали власниками земельних паїв – половини сільгоспугідь країни. Кількість фермерських господарств подвоїлась, а площа їх землеволодіння зросла в чотири рази. Селяни стали отримувати орендну плату за земельні паї. Колгоспи й радгоспи було реорганізовано в приватні господарства. Було запроваджено фіксований податок, пільгове кредитування, лізингову програму технічного забезпечення з бюджетною компенсацією третини вартості вітчизняної техніки тощо;

– у фінансово-бюджетній сфері. Був прийнятий Бюджетний кодекс, створена єдина система бюджетного обслуговування державної скарбниці, дефіцит бюджету знизився з 9,2% ВВП у середньому за 1992 – 1994 рр. до 4,4% ВВП за 1995 – 1999 рр. і до 0,5% ВВП за 2000 – 2004 рр. У 2000 – 2004 рр. Україна зовсім не брала кредитів у МВФ, а взяті раніше (4,3 млрд. дол.) повністю погасила [3].

Якщо в цілому оцінювати діяльність президента Л. Кучми у сфері реформування економіки, то можна відзначити, що за десять років роботи ним було здійснено близько 100 секторальних реформ. Було проведено приватизацію та корпоратизацію підприємств, здійснено грошову, бюджетну, податкову й митну реформи, низку реформ у галузях енергетики та промисловості, сформовано сектори середнього та малого бізнесу, створено банківську, фінансову та ринкову інфраструктуру. І хоча помилок уникнути не вдалося, тим не менш позитивні зрушення спостерігалися в таких напрямках, як: радикальне зниження частки бартерних операцій; легалізація доходів та нерегламентованої зайнятості населення; лібералізація правового поля для підприємництва; підвищення надійності грошової стабілізації, а рівень тінізації економіки до 2005 року скоротився з 59% до 28% офіційного ВВП.

Прихід до влади в 1994 році Л. Кучми став новим етапом у формуванні економічної системи України. Завдяки реформаторському підходу та реальному політичному прагненню до змін Президенту Л. Кучмі та його команді вдалося досягти чималих успіхів у відновленні та стабілізації національної економіки. Зокрема, суттєвими досягненнями були: активізація роботи промисловості, зниження частки бартерних операцій, лібералізація правового поля для малого та середнього бізнесу, реформи в аграрному секторі, зупинення гіперінфляції та стабілізація валютного курсу, скорочення частки позабанківського грошового обігу. Однак, незважаючи на те, що за період з 2000 до 2004 років в Україні простежується певна позитивна тенденція до зменшення обсягів тіньового обороту, у наступні роки вона була повністю нівельована й значна частина легального бізнесу поступово знову відійшла в тінь.

Література

1. Кучма Л. Д. Кроки становлення національної економіки, 1994 – 2004 роки: доп. та виступи Президента України, офіц. док.: у 2 кн. Кн. 1. / Л.Д.Кучма. Київ: Либідь, 2008. 540 с.
2. Шкабко С. Економічна політика Леоніда Кучми (1994 – 1999 рр.): спроби реформ / С. Шкабко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ "Київський університет". 2014. № 120. С. 61 – 64.
3. Гайдуцький П. Сага про українські реформи [Електронний ресурс] / Павло Гайдуцький. – Режим доступу: https://dt.ua/internal/saga-pro-ukrayinski-reformi285303_.html

- Самофатова В.А., к.е.н., доц., Богослов В.І., магістрант, ОНАХТ, м. Одеса
17. ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ ЯКІСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ 45
Немченко Г. В., аспірант, ОНАХТ, м. Одеса
18. РЕГУЛЯТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ЛОГІСТИКИ ДЕРЖАВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ОСНОВА РИНКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗЕРНОВОГО РИНКУ 48
Седікова І. О., д.е.н., доцент, ОНАХТ, м. Одеса
19. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА 50
Ступницька Т.М., к.е.н., доцент, Васильєва Ю.В., магістрант, ОНАХТ
20. СУЧАСНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 53
Каламан О.Б., к.е.н., доцент, Мандрикін Д.В., магістрант, ОНАХТ
21. ДИФУЗІЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ: ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ 57
Стадницький Ю.І., д.е.н., професор, Політехніка Свентокшиська, Польща
22. ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ 58
Удовиця О.Ф., к.пед.н., доцент, ОНАХТ, м. Одеса
23. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПАТ «КАРЛСБЕРГ УКРАЇНА» 61
Коренман Є.М., ст. викладач, ОНАХТ, м. Одеса
24. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА 63
Савенко І. І., д.е.н., професор, завідувач кафедри, ОНАХТ, м. Одеса
25. ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ 64
Агеева І. М., к.е.н., доцент, Агаркова О. В., асистент, ОНАХТ, м. Одеса
26. ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ 67
Ткачук Т.І., к.е.н., доцент, Заболотна О.С., асистент, ОНАХТ, м. Одеса
27. ЕКОНОМІКА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ АПК УКРАЇНИ В СЕГМЕНТІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР 71
Татарик Е.П., асистент, ОНАХТ, м. Одеса
28. ОЦІНКА СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ АНАЛІЗІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 74
Фрум О.Л., к.е.н., старший викладач, ОНАХТ, м. Одеса
29. РЕФОРМИ Л. КУЧМИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ ТА ПОБУДОВИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ 76
Неклюдов Є. С., аспірант кафедри новітньої історії України
Запорізький національний університет
30. ВИЗНАЧЕННЯ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ 80
Магденко С.О., ст. викладач, Хмелевський Б.В., магістрант, ОНАХТ
31. ПИЩЕВАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ БЕЛАРУСИ В КОНТЕКСТЕ МИРОВЫХ ТЕНДЕНЦИЙ 82
Пилипук А.В., к.е.н., доцент, зав. сектором економіки перерабатывающей промышленности Республиканского научного унитарного предприятия «Институт системных исследований в АПК Национальной академии наук Беларуси»
32. ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ АПК ЗА СЧЕТ СОЗДАНИЯ МАРКЕТ-ПЛЕЙС 85
Куклинова Т. В., к.э.н., доцент, Дроздов А. Ю., магістрант, ОНЭУ
33. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДВАЛИНИ БРЕНДИНГУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ 87
Павлова І. О., асистент, ОНАХТ, м. Одеса